

نقش شبکه‌های روستایی در مدیریت مشارکتی جوامع محلی مورد مطالعه: دهستان بالا دربند شهرستان کرمانشاه

مسعود صفری علی اکبری *

استادیار جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی، گروه جغرافیا، دانشگاه پیام نور، ایران.

DOI: [10.22077/vssd.2020.3827.1009](https://doi.org/10.22077/vssd.2020.3827.1009)

چکیده

در زمینه توسعه روستایی، مشارکت مردمی از اهمیت بسزایی برخوردار است. شبکه‌های اجتماعی می‌تواند در توسعه مشارکت‌های مردمی روستاها نقش داشته باشد. در پژوهش حاضر مساله اساسی این است که آیا شبکه‌های روستایی در مدیریت مشارکتی جوامع روستایی نقش دارد؟ در این تحقیق از روش نیمه آزمایشی و طرح (پیش‌آزمون - پس‌آزمون با گروه آزمایش و کنترل) استفاده شده است. جامعه آماری این پژوهش را کلیه سرپرستان خانوار روستایی دهستان بالا دربند در شهرستان کرمانشاه تشکیل می‌دهند که عضو شبکه‌های اجتماعی دایر در کشور هستند. نمونه آماری شامل ۴۰ نفر بود که از طریق نمونه‌گیری در هدفمند انتخاب می‌شود و در دو گروه کنترل (۲۰ نفر) و آزمایش (۲۰ نفر) قرار گرفته‌اند. نتایج بیانگر آن است که شبکه‌های روستایی در مدیریت مشارکتی جوامع روستایی اثرگذار بوده است. شبکه‌های اجتماعی نظیر تلگرام شبکه‌ای پر قدرت است که می‌تواند بر تعاملات اجتماعی تأثیر بسزایی داشته باشد. مشارکت اجتماعی حاصل تعاملات و هنجارهای گروهی و اجتماعی است و دریچه‌ی تازه‌ایی را در تحلیل و علت‌یابی مسائل فرهنگی و اجتماعی روستاها گشوده است. اجرای شبکه‌های روستایی بر مدیریت مشارکتی جوامع روستایی تأثیر مثبت و معناداری دارد. بر اساس ضریب تأثیر (۰/۲۱۰) تفاوت دو گروه آزمایش و کنترل در میزان نمرات مربوط به تأثیر اجرای شبکه‌های روستایی بر مدیریت مشارکتی جوامع روستایی معنادار بوده است.

تاریخ دریافت:

۳۰ مهر ۱۳۹۹

تاریخ پذیرش:

۱۵ آبان ۱۳۹۹

صفحات: ۸۱-۹۲

کلید واژگان:

توسعه پایدار،

شبکه‌های روستایی،

مدیریت مشارکتی،

جوامع روستایی،

دهستان بالا دربند.

۱- مقدمه

تجربه بسیاری از کشورهای در حال توسعه از جمله کشور ما نشان می‌دهد که کاستی‌های مدیریت متمرکز دولتی در برنامه ریزی‌های توسعه به چالش کشیده شده است. بسیاری از صاحب‌نظران نیز علت ناکامی طرح‌های توسعه ای را، بی‌توجهی دولت‌ها نسبت به دخیل کردن و نادیده گرفتن جوامع محلی، در طرح‌ها و برنامه‌های مربوط به آنها می‌دانند (تاج و نقی زاده، ۱۳۸۸: ۱۵).

انسان از دیرباز به زندگی گروهی و اجتماعی علاقه فطری داشته و برای گذران زندگی و رفع نیازهای خود و همکاری با دیگران چاره‌ای جز زندگی اجتماعی نداشته است. سرمایه اجتماعی یکی از ارکان اصلی در توسعه پایدار محلی و توانمندسازی اجتماعی محسوب می‌شود (قربانی و همکاران، ۱۳۹۵). مشارکت اجتماعی با توجه به نقش‌پذیری و ایفای نقش ساکنان روستایی در برنامه‌های اقتصادی - اجتماعی به ویژه در طرح‌های عمرانی برای دستیابی به اهداف جمعی به ویژه در مناطق روستایی از اهمیت فوق‌العاده‌ای برخوردار است (سادات موسوی و همکاران، ۱۳۹۸). امروزه استفاده از ظرفیتهای نهفته در مناطق و نواحی روستایی باهدف کمک به اعتلا و توسعه این نواحی و تسریع روند توسعه درونزای مناطق از ابزارهای اساسی برای تحقق توسعه پایدار مناطق روستایی به شمار می‌رود (گشول و همکاران، ۱۳۹۸).

در واقع مدیریت اجتماع محور جوامع روستایی یکی از موضوعات مهم و در اولویت کشور است که باعث تسهیل و کاهش هزینه دوره گذار توسعه در یک منطقه می‌شود. بر همین اساس ضروری است تمامی مسئولان مربوطه برای دستیابی به این مهم در تعامل باشند. در این میان تقویت سرمایه اجتماعی و به ویژه خصوصیات ساختاری سرمایه اجتماعی که شامل جنبه‌های قابل لمس‌تر مفهوم سرمایه اجتماعی است، کنشگران را قادر به ارتباط مؤثر با یکدیگر می‌کند (قربانی و همکاران، ۱۳۹۶: ۲۲۸).

فناوری اطلاعات و ارتباطات و کاربردهای آن به گونه‌ای توسعه یافته است که اکثر فعالیت‌های اجتماعی و فرهنگی افراد روستایی را تحت پوشش خود قرار داده‌اند. در میان شبکه‌های اجتماعی تلگرام شبکه‌های پر قدرت است که می‌تواند بر تعاملات اجتماعی تأثیر بسزایی بگذرد. مشارکت اجتماعی حاصل تعاملات و هنجارهای گروهی و اجتماعی است و در پیچه‌ی تازه‌ای را در تحلیل و علت‌یابی مسائل فرهنگی و اجتماعی روستاها گشوده است (کاظمی نجف‌آبادی و مستمع، ۱۳۹۵: ۴). شبکه‌های اجتماعی، فضاهایی در دنیای مجازی هستند که برای ارتباط میان افراد مختلف، به وجود آمده‌اند. ایجاد ارتباطات جمعی و میان‌فردی، تشکیل اجتماعات مجازی، اطلاع‌رسانی، تبادل اطلاعات و نظرات از شناخته شده‌ترین کارکردهای این فضاها هستند (مجدد و کیاکجوری، ۱۳۹۲: ۱). شبکه‌های اجتماعی با ساماندهی اطلاعات در انواع سایت‌ها می‌توانند صدها الگوریتم برای روستاییان و برنامه‌ریزان و عرضه‌کنندگان خدمات روستایی تعریف نماید که هر کدام مستقلاً به هدف مخصوص خود می‌رسد (محسنی خورشیدی و همکاران، ۱۳۸۲: ۲۲۲).

بر این اساس در زمینه توسعه روستایی، مشارکت مردمی از اهمیت بسزایی برخوردار بوده است که شبکه‌های اجتماعی می‌تواند در توسعه مشارکت‌های مردمی در روستاها نقش داشته باشد که پژوهش حاضر هم در راستای بررسی این امر اقدام نموده است و مساله اساسی این است که آیا شبکه‌های روستایی در مدیریت مشارکتی جوامع روستایی نقش دارد؟

۲- بنیان نظریه‌ای

هدف توسعه پایدار روستایی گسترش امکانات و بهبود شرایط زندگی نسل کنونی و نسل های آتی اقشار آسیب پذیر روستایی است (لشکری و مدنی، ۱۳۹۸). مشارکت مردمی در سطوح مختلف یکی از راهبردهای کاهش محرومیت جامعه روستایی در ابعاد مختلف به شمار می رود و می تواند نقش موثری در افزایش آگاهی مردم در ارتباط با حقوق مدنی و شهروندی به منظور دخالت در مدیریت روستاها، امور نهادها و دفاع از حقوق مردم روستایی به دنبال داشته باشد (رومیانی و همکاران، ۱۳۹۷). روش ارزیابی مشارکتی روستایی را می توان به عنوان خانواده در حال رشدی از رهیافت ها و شیوه هایی تعریف کرد که برای توانمند ساختن مردم در تحلیل و سهیم نمودن دانش خود از زندگی و شرایط محلی شان مورد استفاده قرار می گیرد. روش ارزیابی مشارکتی روستایی این قابلیت را دارد که نقشی اساسی در تحقیقات مختلف ایفا نماید، هرچند تاکنون به شکلی درخور، مورد توجه پژوهشگران این حوزه قرار نگرفته است (جعفری و اسماعیلی، ۱۳۹۳). که فناوریهای نوین می تواند نقش اساسی را در این زمینه ایفا نماید.

حدود چهل سال پیش، اصطلاح «شبکه اجتماعی»، نخستین بار از سوی، روان شناس اجتماعی، استنلی میلگرام ارائه شد (Milgram, 1976, 22). در هزاره سوم رشد و توسعه شتابان فناوری اطلاعات و ارتباطات زمینه ورود جامعه جهانی به عصر اطلاعات و شکل گیری جامعه اطلاعاتی را فراهم آورده و متضمن پذیرش این حقیقت است که سرعت، گستردگی و حجم وسیع اطلاعات و شبکه های اطلاعاتی، امکان هرگونه تک روی یا انزوا طلبی را از فرهنگ شهرها و روستاها سلب نموده است. بسیاری از متفکرین و نظریه پردازان علوم اجتماعی و فرهنگی، بر این باورند که ترکیب و همگرایی میان فناوری های جدید اطلاعاتی و ارتباطی سبب تحولات عمده ای در تجدید ساختار نظام جدید سرمایه داری در نهاد های مختلف اجتماعی و فرهنگی در دهه های اخیر را سبب شده و مرحله ی جدیدی را در جوامع شهری و روستایی بنیان نهاده است که با عناوینی چون جامعه فراصحتی (دانیل بل) پست مدرنیسم (ژان بودریار) گستره همگانی (هابرماس) جامعه شبکه ای (مانوئل کاستلز) و جامعه اطلاعاتی توصیف و تبیین شده است. در فضای موجود تولید و توزیع اطلاعات و استفاده بدون حد و حصر از آن به لحاظ زمان و مکان و به سبب وجود کانال های ارتباطی نوظهور در شکل گیری، تحول یا تداول فرهنگها در خور قیاس با قرن ها و حتی دهه های پیشین نبوده و زمینه ساز تغییرات و دگرگونی های عمده در بخش های مختلف به ویژه در حوزه فرهنگی می باشد (ندیری وقاراجا اوغلو علی اف، ۱۳۹۵: ۱). محرمانه بودن اطلاعات شخصی که در شبکه های عمومی قابل دسترسی است، از مهم ترین مسائلی است که باید مورد توجه دقیق قرار گیرد (تاج آبادی و همکاران، ۱۳۹۱). به ویژه آنکه تحولات پرشتاب فناوری های اطلاعاتی در عصر جدید، علاوه بر ابعاد فنی و دانشی آن، تأثیرات فرهنگی اجتماعی عمیقی را در جامعه شهری و روستایی امروز به دنبال داشته و زمینه ارتباطات وسیع بین فرهنگی جوامع را فراهم کرده است (کریمیان و احمدوند، ۱۳۹۱). شبکه های اجتماعی مجازی در حال حاضر قوی ترین رسانه های آنلاین در دنیا به شمار می روند. این شبکه ها به دلیل تکثیر و تنوع محتوایی و قابلیت های متعدد نرم افزاری و اینترنتی، با استقبال وسیعی توسط کاربران مواجه شده اند (ضیایی پرور، ۱۳۸۸، ۲۴).

جهانی شدن به عنوان یک فرایند فراگیر و گسترده مرزهای ملی کشورها را در نوردیده و با رسوخ پذیر کردن حاکمیت دولت‌ها زمینه را برای تحولات عمده در سطوح اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی فراهم آورده است. این فرایند در حال متحول ساختن ساختارهای عینی و معنایی شهری و روستایی می‌باشد، بطوریکه می‌طلبد جهت تأثیر گذاری بر آن مشارکت فعالانه‌ای را از سوی شهرها و به خصوص روستاها شاهد باشیم. یکی از چالش برانگیزین جنبه‌های جهانی شدن جنبه‌های مشارکت جوامع است. امروزه نزدیک شدن فرهنگ ملت‌ها محصول پیشرفت‌های عظیم در فناوری ارتباطات و تبادل اطلاعات و نفوذ و گسترش شبکه‌های رایانه‌ای و ماهواره‌ای است، که خود یکی از جنبه‌های مثبت پدیده جهانی شدن به حساب می‌آید. با عنایت به اینکه فرهنگ مبنا و بستر مهمی برای تفاهم و همکاری میان ملت‌هاست و همواره زمینه ساز پیدایش و توسعه تمدن‌های انسانی بوده است، لذا ضرورت افزایش مبادلات و تعاملات فرهنگی میان روستاها و نقش آن در مشارکت مردمی نیز از اهمیت والایی برخوردار است (پرهیزکاری و همکاران، ۱۳۹۱).

اسلامی نطنزی و نامداری (۱۳۹۸) در پژوهشی به بررسی نقش شبکه‌های اجتماعی در توسعه کشاورزی و تحقق پایداری پرداخته‌اند که مطالعه مقالات مرتبط نشان دهنده این است که از طریق آموزش صحیح کاربرد این شبکه‌ها می‌توان با مشارکت و تبادل اطلاعات و همچنین استفاده صحیح اطلاعات در جهت ارتقاء کارایی کشاورزی و بدین‌سان رفع نیازهای روستاییان و حرکت به سوی توسعه پایدار کشاورزی گام مؤثری برداشت.

افخمی و همکاران (۱۳۹۸) در مطالعه‌ای به تحلیل شاخص‌های شبکه اجتماعی در مدیریت مشارکتی منابع آب مناطق نیمه خشک (مطالعه موردی: روستای قلعه شمس، شهرستان بروجرد) پرداخته که بر اساس این یافته‌ها، برنامه ریزان، تصمیم گیران و مدیران قادر خواهند بود، سیاست گذاری بهینه‌ای را در جهت دستیابی به هماهنگی، همکاری و هم افزایی فعالیت‌های مدیریت آب اعمال نمایند. همچنین با توجه به نتایج به دست آمده، نیاز به حفظ اعتماد و تقویت مدیریت مشارکت جهت افزایش انسجام و سرمایه اجتماعی و تقویت پایداری شبکه بهره برداران به منظور تصدی گری منابع آب وجود دارد.

غنیمتی (۱۳۹۸) در پژوهشی به بررسی نقش فضای مجازی در توسعه مشارکت‌های مردمی در مدارس شهرستان خدابنده پرداخته که نتایج پژوهش حاکی از اتفاق نظر مدیران، معلمان، دانش آموزان و اولیاء در نقش مثبت فضای مجازی در جلب مشارکت مردمی در امر آموزش و پرورش، می‌باشد. همچنین مشخص گردید تعداد محدودی از مدارس از شبکه‌های اجتماعی جهت اطلاع رسانی و توسعه مشارکت مردمی استفاده می‌کنند؛ حال آن که، مدارس که با استفاده از فضای مجازی نسبت به اطلاع رسانی‌ها و بیان مشکلات مدرسه اقدام کرده‌اند در جذب مشارکت‌های مردمی در حوزه‌های اقتصادی و آموزشی و تربیتی موفق‌تر بوده‌اند.

آقایاری (۱۳۹۷) در مطالعه‌ای به بررسی نقش فضای مجازی در توسعه مشارکت‌های مردمی در مدارس شهرستان ابهر اقدام کرده است که نتایج پژوهش حاکی از اتفاق نظر مدیران، معلمان، دانش آموزان و اولیاء در نقش مثبت فضای مجازی در جلب مشارکت مردمی در امر آموزش و پرورش، می‌باشد. همچنین مشخص گردید تعداد محدودی از مدارس از شبکه‌های اجتماعی جهت اطلاع رسانی و توسعه مشارکت مردمی استفاده می‌کنند؛ حال آن که، مدارس که با استفاده از فضای

مجازی نسبت به اطلاع رسانی ها و بیان مشکلات مدرسه اقدام کرده اند در جذب مشارکت های مردمی در حوزه های اقتصادی و آموزشی و تربیتی موفق تر بوده اند.

علوی زاده و همکاران (۱۳۹۴) در مقاله‌ای به بررسی تأثیر شبکه‌های اجتماعی مجازی بر بهبود عملکرد تولیدی کشاورزان روستایی اقدام کرده‌اند که یافته‌ها نشان می‌دهد که، با توجه به آزمون t تک نمونه‌ای با سطح معناداری ۰.۰۰۰ و مقدار $t = ۵۳.۱۲۷$ = مشخص گردید که هرچه میزان استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی در زمینه کشاورزی از جمله: شیوه‌های جدید کشت، پایگاه‌های اطلاعاتی کشاورزی، تعامل و گفتگو با کشاورزان نمونه که در مناطق مختلف سکونت دارند و ... بیشتر گردد به همان اندازه سبب توسعه کشاورزی می‌گردد.

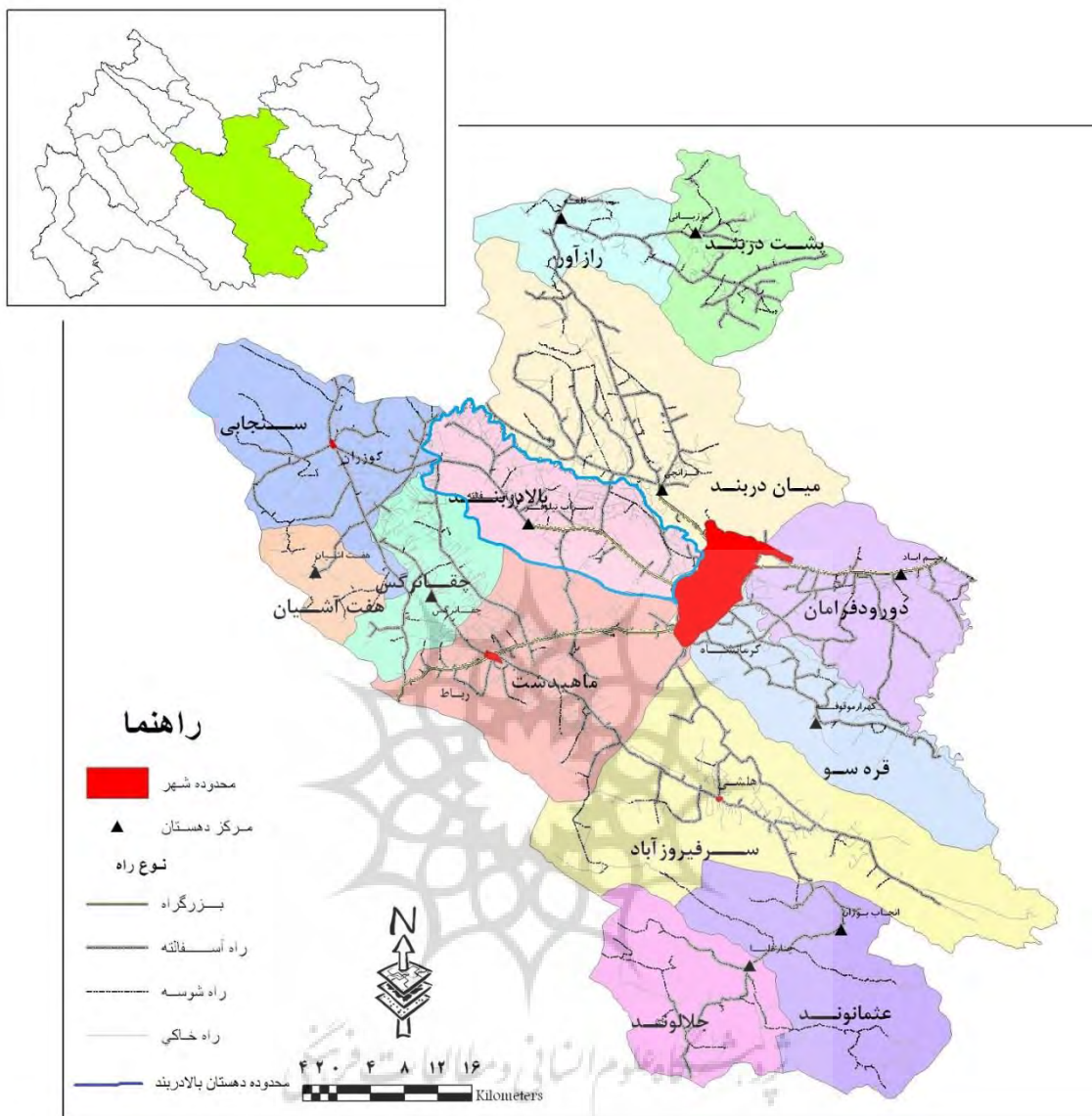
یه لو (۲۰۱۳) در پژوهشی به بررسی تأثیرات شبکه‌های اجتماعی بر روند توسعه روستایی در نتیجه ادغام مهاجران روستایی در جامعه شهری چین در هشت منطقه روستا شهری گوانگژو پرداخته است که نتایج نشانگر آن است که بیشتر مهاجران نسل جدید هستند که به دنبال حمایت‌های اجتماعی از شبکه‌های اجتماعی می‌باشند. همچنین ادغام مهاجران از روستا به جامعه شهری چین طی فرایند شبکه‌های اجتماعی یک فرایند تعارض و تناقض خواهد بود.

اشتون وردزی (۲۰۱۲) در مقاله‌ای به بررسی شبکه‌های اجتماعی و فضایی تایلند در روستاهایی که دارای مکان واحد مسکونی (GPS) و شبکه خویشاوندی اشباع شده از همه افراد است پرداخته است که نتایج بیانگر آن است که سیستم ارتباط افراد در یک شبکه خویشاوندی نشان می‌دهد که رابطه بین خویشاوندانی که دور از یکدیگر زندگی می‌کنند نسبت به افراد غیر مرتبط با یکدیگر، بیشتر است؛ و ارتباط بین خویشاوندان در رابطه بافاصله خویشاوندان نزدیک درجه احتمال بیشتری برای همکاری و رابطه در شبکه خویشاوندی وجود دارد.

۳- روش، تکنیک‌ها و قلمرو

در پژوهش حاضر از روش نیمه آزمایشی و طرح (پیش آزمون - پس آزمون با گروه آزمایش و کنترل) استفاده شد. جامعه آماری این پژوهش را کلیه‌ی سرپرستان خانوار روستایی دهستان بالا دربند شهرستان کرمانشاه تشکیل می‌دهند که عضو شبکه‌های اجتماعی مختلف هستند. نمونه آماری شامل ۴۰ نفر بود که از طریق نمونه‌گیری در هدفمند انتخاب می‌شود و در دو گروه کنترل (۲۰ نفر) و آزمایش (۲۰ نفر) قرار خواهند گرفت. ابزار گردآوری اطلاعات شامل چک لیست مدیریت مشارکتی جوامع روستایی با ۲۵ گویه می‌باشد روایی ابزار سنجش به صورت محتوایی بوده که به تأیید کارشناسان، اساتید دانشگاه رسیده است. پایایی ابزار سنجش نیز بر اساس آلفای کرونباخ محاسبه شده است که بر این اساس برای کل پرسشنامه عدد ۰/۷۹ می‌باشد. برای تجزیه و تحلیل اطلاعات آماری و برای تشریح نتایج پرسش‌نامه، از نرم‌افزار SPSS و آزمون کوواریانس استفاده شد.

دهستان بالا دربند نام دهستانی در بخش مرکزی شهرستان کرمانشاه، استان کرمانشاه در ایران است. این دهستان از شمال با دهستان میان دربند و شهرستان روانسر، از جنوب با دهستان ماهی دشت، از غرب با دهستان سنجابی و چقانرگس، از شرق با شهر کرمانشاه و هم مرز می‌باشد (شکل ۱).

شکل ۱- موقعیت دهستان بالادربند در استان و شهرستان کرمانشاه

۴_ یافته‌ها و تحلیل داده

در این قسمت نتایج مربوط به بررسی تأثیر اجرای شبکه‌های روستایی بر میزان مدیریت مشارکتی جوامع روستایی ارائه شده است. تجزیه و تحلیل داده‌های خام حاصل از این پژوهش در این بخش با استفاده از روش‌های آمار توصیفی صورت گرفت. اطلاعات جدول ۱ آمار توصیفی در خصوص میانگین و انحراف معیار گروه‌های آزمایش و کنترل در پیش‌آزمون و پس‌آزمون مدیریت مشارکتی جوامع روستایی را نشان می‌دهد، بر اساس این اطلاعات، میانگین مدیریت مشارکتی جوامع روستایی گروه آزمایش پس از اجرای شبکه‌های روستایی افزایش داشته است.

جدول ۱- میانگین و انحراف معیار مدیریت مشارکتی جوامع روستایی پس از اجرای شبکه‌های روستایی در گروه آزمایش و

کنترل

گروه آزمایش		گروه کنترل		شاخص آمار توصیفی
پس آزمون	پیش آزمون	پس آزمون	پیش آزمون	
۲۰	۲۰	۲۰	۲۰	تعداد
۳/۶۵	۲/۷۱	۲/۸۵	۲/۷۵	میانگین
۰/۳۵۰	۰/۱۲۳	۰/۴۷۹	۰/۲۱۹	انحراف معیار

با توجه به استفاده از دو گروه آزمایش و کنترل و آزمون‌های پیش‌آزمون و پس‌آزمون در این دو گروه، در این پژوهش از آزمون‌های تحلیل کوواریانس چند متغیره (مانکووا^۱) و تحلیل کوواریانس (آنکووا^۲) استفاده گردید. در این پژوهش با توجه به میزان همبستگی متوسط مشارکت جوامع محلی با یکدیگر از آزمون تحلیل کوواریانس چند متغیره (MANCOVA) استفاده گردید.

در این قسمت نتایج مربوط به تأثیر اجرای شبکه‌های روستایی بر میزان مشارکت جوامع محلی ارائه شده است. در قسمت آمار استنباطی، از آنجا که برای بررسی تأثیر اجرای شبکه‌های روستایی بر میزان مشارکت جوامع محلی، از طرح آزمایشی پیش‌آزمون - پس‌آزمون با گروه کنترل استفاده شده است و همبستگی بین متغیرها در حد متوسط می‌باشد، لذا جهت تحلیل نتایج حاصله روش تحلیل کوواریانس چند متغیره بکار رفته است تا از این طریق، اثرات پیش‌آزمون به عنوان یک متغیر تصادفی کنترل شود و تأثیر اجرای شبکه‌های روستایی بر میزان مشارکت جوامع محلی به دست آید. در این راستا تحلیل کوواریانس چند متغیره، دارای مفروضه‌هایی است که باید تحقق یابند تا بتوان از روش مذکور استفاده کرد. در این مطالعه سه مفروضه اساسی تحلیل کوواریانس چند متغیره شامل نرمال بودن توزیع نمرات، پیش فرض همگنی واریانس‌ها و همگنی رگرسیون مورد بررسی قرار گرفت.

الف- در جدول ۳ اولین پیش فرض انجام آزمون تحلیل کوواریانس چند متغیره جهت بررسی تأثیر اجرای شبکه‌های روستایی بر میزان مشارکت جوامع محلی دانش‌آموزان، آمده است.

^۱ MANCOVA

^۲ ANCOVA

جدول ۳- آزمون کلموگورف اسمیرنوف جهت بررسی نرمال بودن توزیع نمرات

مقدار معناداری	درجه آزادی	آماره آزمون	گروه	
۰/۲۰۱	۲۰	۰/۱۳۲	گروه آزمایش	پیش آزمون مدیریت
۰/۰۶۸	۲۰	۰/۲۳۵	گروه کنترل	مشارکتی جوامع روستایی
۰/۰۵۸	۲۰	۰/۱۹۱	گروه آزمایش	پس آزمون مدیریت
۰/۰۵۶	۲۰	۰/۲۳۴	گروه کنترل	مشارکتی جوامع روستایی

با توجه به مقدار معناداری (Asymp.Sig.(2taild) که بیشتر از سطح معنی داری (۰/۰۵) در تمامی گروه‌ها است می‌توان گفت توزیع داده‌ها نرمال است، بنابراین پیش فرض نرمال بودن توزیع نمرات پیش آزمون و پس آزمون در رابطه با دو متغیر اصلی پژوهش در هر دو گروه آزمایش و کنترل تأیید گردید.

ب- دومین پیش فرض انجام آزمون تحلیل کوواریانس چند متغیره با عنوان همگنی واریانس‌ها توسط آزمون لون برای همسانی واریانس‌ها مورد بررسی قرار گرفت که نتایج حاصله در جدول ۴ قابل مشاهده است.

جدول ۴- نتایج آزمون لون جهت بررسی همسانی واریانس‌ها در خصوص متغیرهای اصلی

متغیر وابسته	F	درجه آزادی بین گروهی	درجه آزادی درون گروهی	سطح معنی داری
مدیریت مشارکتی جوامع روستایی	۱/۳۵۴	۱	۳۸	۰/۲۷۸

همانگونه که در جدول ۴ مشاهده می‌گردد، خطای واریانس گروه‌های مورد مطالعه همگن و برابر است. مقادیر F به دست آمده برابر ۱/۳۵۴ است که در سطح ۰/۰۵ معنادار نمی‌باشد، بنابراین می‌توان ادعا کرد که این مفروضه از تحلیل کوواریانس چند متغیره، یعنی همگنی واریانس‌ها نیز برقرار است.

ج- سومین پیش فرض انجام آزمون تحلیل کوواریانس با عنوان همگنی شیب رگرسیون‌ها به وسیله آزمون فرض همگنی شیب‌ها مورد بررسی قرار گرفت که نتایج آن در جدول ۵ مشهود است.

جدول ۵- نتایج آزمون فرض همگنی شیب رگرسیونی برای متغیرهای اصلی

منبع تغییرات	متغیر وابسته	مجموع مجذورات	میانگین مجذورات	F	سطح معنی داری
پیش آزمون-گروه	مدیریت مشارکتی جوامع روستایی	۶/۴۵۷	۲/۸۹۵	۳/۴۲۱	۰/۰۰۱

نتایج این آزمون حاکی از آن است که چون در سطح ۰/۰۵ اثر متقابل (تعاملی) معنی دار نیست بنابراین پیش فرض همگنی رگرسیون در تمامی متغیرهای وابسته برقرار است.

جدول ۶- آزمون ام باکس در مورد همسانی کوواریانس اجرای شبکه‌های روستایی در خصوص متغیرهای اصلی

نسبت F	درجه آزادی اول	درجه آزادی دوم	سطح معنی داری	Box's M
۱/۹۸۷	۳	۱۲۳۹۸۵/۰۰۰	۰/۱۷۵	۵/۵۴۲

نتایج جدول ۶ آزمون ام باکس مربوط به تساوی کوواریانس‌های متغیرهای وابسته را نشان می‌دهد. نتایج حاکی از آن است که برای نمرات متغیر وابسته (مدیریت مشارکتی جوامع روستایی) تساوی کوواریانس‌ها برقرار است.

جدول ۷- نتایج تجزیه و تحلیل MANCOVA بر روی میانگین نمره‌های پس آزمون مدیریت مشارکتی جوامع روستایی در گروه‌های آزمایش و کنترل با کنترل پیش آزمون

نام آزمون	مقدار F	درجه آزادی خطا	سطح معناداری	مجذور اتا	توان آماری
اثر لامبدا و یلکز	۱۴/۱۱۰	۳۵	۰/۰۰۴	۰/۵۵۲	۰/۷۸۵

جدول ۸- نتایج آزمون تحلیل کوواریانس چند متغیره (مانکوا) مربوط به تأثیر اجرای شبکه‌های روستایی بر میزان مدیریت مشارکتی جوامع روستایی

متغیر مستقل	متغیر وابسته	میانگین مجذورات	ضریب F	سطح معناداری	مجذور اتا	توان آماری
اجرای شبکه‌های روستایی	مدیریت مشارکتی جوامع روستایی	۰/۸۵۴	۴/۴۶۳	*۰/۰۰۳	۰/۲۱۰	۰/۶۵۲

با توجه به جدول ۸، جهت بررسی تأثیر اجرای شبکه‌های روستایی بر میزان مشارکت جوامع محلی، با استفاده از آزمون تحلیل کوواریانس چند متغیره با کنترل پیش آزمون با توجه به F و سطح معناداری ۰/۰۰۳ که کمتر از ۰/۰۵ به دست آمد، برای متغیر مدیریت مشارکتی جوامع روستایی تأیید گردید، بنابراین اجرای شبکه‌های روستایی بر مدیریت مشارکتی جوامع روستایی تأثیر مثبت و معناداری دارد. بر اساس ضریب تأثیر (۰/۲۱۰) تفاوت دو گروه آزمایش و کنترل در میزان نمرات مربوط به تأثیر اجرای شبکه‌های روستایی بر مدیریت مشارکتی جوامع روستایی معنادار بوده است و این بدین معناست که تغییرات موجود در نمرات پس آزمون با استفاده از متغیر کمکی پیش آزمون قابل تبیین است. به بیان دیگر تغییرات نمرات پس آزمون در مقایسه با نمرات پیش آزمون ناشی از اجرای شبکه‌های روستایی بوده است که توانسته است به عنوان مداخله‌ای موثر موجب افزایش مدیریت مشارکتی جوامع روستایی گردد.

۵- بحث و فرجام

بر اساس آنچه مورد بررسی قرار گرفت مشاهده گردید که شبکه‌های روستایی در مدیریت مشارکتی جوامع روستایی اثرگذار بوده است به گونه‌ای می‌توان بیان داشت که جهت بررسی تأثیر اجرای شبکه‌های روستایی بر میزان مشارکت جوامع

محلی، با استفاده از آزمون تحلیل کوواریانس چند متغیره با کنترل پیش آزمون با توجه به F و سطح معناداری $0/003$ که کمتر از $0/05$ به دست آمد، برای متغیر مدیریت مشارکتی جوامع روستایی تأیید گردید، بنابراین اجرای شبکه‌های روستایی بر مدیریت مشارکتی جوامع روستایی تأثیر مثبت و معناداری دارد. بر اساس ضریب تأثیر ($0/210$) تفاوت دو گروه آزمایش و کنترل در میزان نمرات مربوط به تأثیر اجرای شبکه‌های روستایی بر مدیریت مشارکتی جوامع روستایی معنادار بوده است و این بدین معناست که تغییرات موجود در نمرات پس‌آزمون با استفاده از متغیر کمکی پیش‌آزمون قابل تبیین است. به بیان دیگر تغییرات نمرات پس‌آزمون در مقایسه با نمرات پیش‌آزمون ناشی از اجرای شبکه‌های روستایی بوده است که توانسته است به عنوان مداخله‌ای موثر موجب افزایش مدیریت مشارکتی جوامع روستایی گردد.

بر اساس آنچه صورت پذیرفت می‌توان پیشنهادات زیر را ارائه نمود:

- ۱- پیشنهاد می‌شود که برای بسط ساختاری و عملکردی مشارکت مردم در روستاها، زمینه و بسترهای لازم در زمینه فناوری اطلاعات به خصوص شبکه‌های روستایی فراهم شود.
- ۲- پیشنهاد می‌شود که روابط بین گروهی انجمن‌های داوطلبانه، باشگاه‌ها، گروه‌ها و... در شکل دادن به حیات اجتماعی هر چی بیشتر تقویت شود و این امر می‌تواند از طریق شبکه‌های اجتماعی و کانال‌های مختلف تقویت شود.
- ۳- پیشنهاد می‌شود که شوراهای اسلامی روستاها از طریق بهبود عملکردشان در مدیریت روستایی و رعایت عدالت و شفافیت و صداقت با مردم اعتماد عمومی مردم را جلب نمایند و سعی در مشارکت دادن آنها نموده که می‌توان از طریق فناوریهای شبکه‌های اجتماعی به آن دست یافت.
- ۴- پیشنهاد می‌شود که زمینه و مشارکت مردم در اجرای طرح‌های عمرانی روستاها بر اساس طرح‌های تشویقی در شبکه‌های اجتماعی روستایی فراهم شود.

۶- منابع

- اسلامی نطنزی، فاطمه، نامدار، راضیه (۱۳۹۸). نقش شبکه‌های اجتماعی در توسعه کشاورزی و تحقق پایداری. پنجمین همایش بین‌المللی مهندسی کشاورزی و محیط زیست با رویکرد توسعه پایدار، مرکز راهکارهای دستیابی به توسعه پایدار، شیراز.
- افخمی، مریم، زهرایی، بنفشه، قربانی، مهدی (۱۳۹۸). تحلیل شاخص‌های شبکه اجتماعی در مدیریت مشارکتی منابع آب مناطق نیمه خشک (مطالعه موردی: روستای قلعه شمسی، شهرستان بروجرد). سومین کنفرانس ملی هیدرولوژی مناطق نیمه خشک با محوریت آب، انسان، طبیعت، جهاد دانشگاهی کردستان - اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی سندج، سندج.
- امین جعفری، محمد، اسمعیلی، مریم (۱۳۹۳). روش ارزیابی مشارکتی روستایی (PRA) رهیافتی مناسب در مدیریت گردشگری روستایی. کنفرانس بین‌المللی مدیریت در قرن ۲۱، موسسه مدیران ایده پرداز پایتخت ویرا، تهران.
- آقایی، فاطمه (۱۳۹۷). نقش فضای مجازی در توسعه مشارکت‌های مردمی در مدارس شهرستان ابهر. چهارمین کنفرانس سراسری دانش و فناوری علوم تربیتی مطالعات اجتماعی و روانشناسی ایران، موسسه برگزارکننده همایش‌های توسعه محور دانش و فناوری سام ایرانیان، تهران.

- پرهیزکاری، زهرا، پرهیزکاری، حدیث، شوهانی، محمدی (۱۳۹۱). نقش جهانی شدن بر هویت و فرهنگ و تأثیر آن بر جهانی شدن شهرها ارائه پیش فرض‌ها برای مواجهه با آن. اولین همایش ملی اندیشه‌ها و فناوری‌های نو در معماری، تبریز، انجمن مهندسان معمار تبریز.
- تاج آبادی، رضا، رحیمی، محمد، شعبانی، سمیه (۱۳۹۱). فلسفه اخلاق در توسعه فناوری اطلاعات و بررسی چالش‌های آن در جامعه اطلاعاتی. نخستین کنگره ملی فضای مجازی و آسیب‌های اجتماعی نوپدید، وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی، تهران.
- تاج، شهره، نقی زاده، ناهید (۱۳۸۸). بررسی مدیریت مشارکتی در برنامه ریزی توسعه جوامع روستایی و عشایری «با تکیه بر تجاربی از ایران». نشریه جغرافیا، دوره ۳، شماره ۱۰، صص ۱۵-۵۴.
- رومیانی، احمد، عنابستانی، علی اکبر، هادی پور، مرضیه (۱۳۹۷). بررسی نگرش روستاییان به مقوله مشارکت در روستاها با هدف کاهش محرومیت در شهرستان رومشگان. فصلنامه جغرافیا و آمایش شهری-منطقه ای شماره ۲۶، صص ۶۳-۹۰.
- ضیایی پرور، حمید، عقیلی، سید وحید (۱۳۸۸). بررسی نفوذ شبکه‌های اجتماعی مجازی در میان کاربران ایرانی. فصلنامه رسانه، دوره بیستم، شماره ۴، شماره پیاپی ۸۰، صص ۲۳-۴۱.
- علوی زاده، سید امیر محمد، میرلطفی، محمود رضا، ملانوروزی، معصومه، حسینی، نسیم (۱۳۹۴). تأثیر شبکه‌های اجتماعی مجازی بر بهبود عملکرد تولیدی کشاورزان روستایی. برنامه ریزی فضایی، دوره ۵، شماره ۴ - شماره پیاپی ۱۹، صص ۳۹-۵۶.
- غنیمتی، معصومه (۱۳۹۸). نقش فضای مجازی در توسعه مشارکت‌های مردمی در مدارس شهرستان خدابنده. سومین کنفرانس دانش و فناوری روانشناسی، علوم تربیتی و جامعه‌شناسی ایران، موسسه برگزار کننده همایش‌های توسعه محور دانش و فناوری سام ایرانیان، تهران.
- قربانی، مهدی، راسخی، ساره، کرمی، آزاد (۱۳۹۶). تحلیل خصوصیات ساختاری سرمایه اجتماعی در استقرار مدیریت اجتماع محور روستایی (مورد مطالعه: شهرستان ریگان، استان کرمان). پژوهش‌های روستایی، شماره ۸، ۲۲۸-۲۴۱.
- قربانی، مهدی، هادربادی، غلامرضا، ابراهیمی آذرخران، فریبا، خاور، عادل (۱۳۹۵). ارزیابی سرمایه اجتماعی شبکه ذی نفعان محلی در راستای توانمندسازی جوامع روستایی (مورد مطالعه: روستای بزیجان، شهرستان محلات، استان مرکزی). پژوهش‌های روستایی، دوره هفتم، شماره ۲ (پیاپی ۲۶)، صص ۴۰۹-۴۲۰.
- کاظمی نجف آبادی، مستمع، حسنا، مستمع، رضا (۱۳۹۵). تأثیر تبادل اطلاعات شبکه‌های اجتماعی مجازی با تأکید بر تلگرام بر شکل‌گیری و توسعه بعد فرهنگی سرمایه اجتماعی. کنفرانس جهانی روانشناسی و علوم تربیتی، حقوق و علوم اجتماعی در آغاز هزاره سوم، پژوهش شرکت ایده بازار صنعت سبز، شیراز.
- کریمیان، زهرا، احمدوند، علی محمد (۱۳۹۱). جامعه اطلاعاتی، هویت فرهنگی و رسالت دانشگاه‌ها. فصلنامه تحقیقات فرهنگی ایران، دوره ۵، شماره ۳، صص ۴۷-۷۶.
- گشول، حسین، قنبری، محمد، پویا، رضا (۱۳۹۸). بررسی میزان مشارکت اجتماعی روستائیان در توسعه روستایی با تأکید بر گردشگری، نمونه موردی: روستای قلعه سرخ (شهرستان فریدونشهر). همایش ملی اقتصاد، مدیریت توسعه و کارآفرینی با رویکرد حمایت از کالای ایرانی، سازمان مدیریت صنعتی نمایندگی سیستان و بلوچستان، زاهدان.
- موسوی، مرضیه سادات، ایزدی، علی، محمد علوی زاده، سید امیر، اسماعیل پور، علی منظم (۱۳۹۸). موانع موثر در مشارکت اجتماعی روستاییان در طرح‌های عمرانی (مورد شناسی: دهستان بناجوی شمالی). فصلنامه جغرافیا و آمایش شهری-منطقه ای دوره ۹، شماره ۳۱، صص ۵۳-۷۲.

- ندیری، علی، علی اوسط قاراجا اوغلو علی اف (۱۳۹۵). توسعه فرهنگی در بستر جامعه اطلاعاتی. کنفرانس بین المللی مدیریت و اقتصاد پویا ایران - جزیره پن‌انگ دانشگاه USM، مرکز توسعه آموزش‌های نوین ایران (متانا)، مالزی.

- Ashton M. Verdery, B. Katherine Faust, R. Rindfuss, R. (2012). Social and spatial networks: Kinship distance and dwelling unit proximity in rural Thailand, *Social Networks* 34 , 112– 127.
- Milgram. S, (1976). The Small World Problem. *Psychology today*.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی